

MEDIACJE I SPOSOBY POLUBOWNEGO ROZWIĄZYWANIA SPORÓW

Poradnik opracowany przez Fundację „Masz Prawo” z siedzibą w Tarnobrzegu jako zadanie publiczne zlecone i sfinansowane ze środków otrzymanych od Miasta Tarnobrzega w ramach edukacji prawnej, o której mowa w ustawie z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz. U. 2015 poz. 1255 z późniejszymi zm.), w związku z realizacją zadania prowadzenia punktu nieodpłatnej pomocy prawnej oraz świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego na obszarze Miasta Tarnobrzega w 2019 roku.

W polskim porządku prawnym nie funkcjonuje legalna definicja mediacji. Słowo mediacja pochodzi z łacińskiego *mediatio* co oznacza być w środku, pośredniczyć.

Za Kodeksem Etyki Mediatora stworzonym przez Polskie Centrum Mediacji - *mediacja to dobrowolne i poufne porozumiewanie się stron znajdujących się w konflikcie w obecności bezstronnej i neutralnej trzeciej osoby-mediatora, która pomaga w poszukiwaniu rozwiązań zwaśnionych stron. Zatem mediator pomaga uczestnikom konfliktu uzyskać satysfakcjonujący konsensus, który często potwierdzany jest spisanaą ugodą.*

Zastosowanie mediacji jest możliwe we wszystkich sprawach, w których prawo dopuszcza zawarcie ugody. Mediacje mogą być stosowane m.in. w konfliktach: rodzinnych, małżeńskich, majątkowych, cywilnych, pracowniczych, gospodarczych, karnych w tym dotyczących nieletnich.

Mediator wspiera cały proces mediacji. Ułatwia rozmowę, łagodzi napięcia, rozpoznaje źródła konfliktu, jak również ocenia realność składanych przez strony propozycji ugodowych. Jego zadaniem jest również sformalizowanie samego przebiegu postępowania mediacyjnego przez sporządzenie odpowiedniego protokołu oraz uwzględnienia w nim treści ugody. Na nim też spoczywa cała organizacja posiedzenia mediacyjnego.

Mediatorem w sprawach cywilnych może być każda osoba fizyczna mająca pełną zdolność do czynności prawnych, korzystająca w pełni z praw publicznych. Mediatorem nie może być sędzia, za wyjątkiem sędziego w stanie spoczynku.

Prezesa sądów okręgowych prowadzą listy stałych mediatorów, na które może zostać wpisany mediator spełniający powyższe warunki. W sprawach karnych i nieletnich wykazy mediatorów i instytucji godnych zaufania prowadzących mediacje w sprawach karnych i nieletnich prowadzą prezesa sądów okręgowych. Listy mediatorów są publikowane na stronach internetowych sądów, a także w ich siedzibach.

Zasady prowadzenia mediacji, wg. Polskiego Centrum Mediacji (za www.mediator.org.pl):

- dobrowolność - strony dobrowolnie wyrażają zgodę na udział w postępowaniu mediacyjnym. Zgoda ta może być cofnięta na każdym etapie trwania mediacji przez

każdą ze stron. Wobec uczestników postępowania mediacyjnego nie może być stosowana jakakolwiek forma presji czy nacisku odnośnie udziału w mediacji,

- bezstronność- strony mediacji mają równe prawa i powinny być traktowane jednakowo,

- poufność- przebieg postępowania mediacyjnego objęty jest tajemnicą,

- neutralność- mediator nie może narzucać stronom własnych propozycji rozwiązań sporu, porozumienie jest wypracowywane przez same strony. Jedynie na zgodny wniosek stron mediator może wskazać sposoby rozwiązania sporu, które nie są dla stron wiążące. Mediatorowi nie wolno czerpać żadnych korzyści z tego, co jest przedmiotem negocjacji pomiędzy uczestnikami ani też z faktu, sposobu lub formy zawarcia ugody,

- akceptowalność- strony muszą zaakceptować osobę mediatora i jego pomoc w dochodzeniu do porozumienia. Mogą również na początku mediacji uzgodnić z mediatorem reguły mediacji, których następnie w toku mediacji powinny przestrzegać.

Jakie są zalety mediacji? (za www.ms.gov.pl)

- zapewnia stronom możliwość decydowania o jej ostatecznym wyniku,
- zwiększa gwarancję usunięcia na trwałe konfliktu, do jakiego doszło pomiędzy stronami,
- pozwala wypracować stronom akceptowalne rozwiązania problemu, dostosowane do ich indywidualnych potrzeb i oczekiwań,
- służy zapewnieniu harmonii społecznej i konstruowaniu prawidłowych relacji międzyludzkich,
- zapewnia równorzędną pozycję dla wszystkich stron konfliktu lub sporu,
- pozwala spojrzeć na spór z innej perspektywy, skłonić strony do rozważenia problemu z punktu widzenia drugiej strony,
- zaspokaja potrzebę opowiedzenia o swoich krzywdach, doznany poczuciu niesprawiedliwości,
- zapewnia wyższą skuteczność realizowania porozumień, bowiem strony, które same je wypracowały, czują się także odpowiedzialne za ich wykonanie,
- przyczynia się do skrócenia okresu trwania postępowania sądowego,
- przyczynia się do zmniejszenia kosztów związanych z postępowaniem sądowym,

- realizuje konstytucyjną zasadę dostępu do wymiaru sprawiedliwości, zwaną potocznie prawem do sądu, w praktyce zaś rozumianą nie tylko jako zapewnienie szybkich i niedrogich procedur sądowych, ale także alternatywnych pozasądowych procedur rozwiązywania sporów.

Mediacja w sprawach cywilnych.

Przedmiotem mediacji mogą być np. sprawy o zapłatę, zniesienie współwłasności, sprawy pracownicze, rozwiązanie lub niewykonanie umowy, podział majątku wspólnego, dział spadku oraz sprawy dotyczące sporów sąsiedzkich.

Zgodnie z art.10 kodeksu postępowania cywilnego: *W sprawach, w których zawarcie ugody jest dopuszczalne, sąd dąży w każdym stanie postępowania do ich ugodowego załatwienia, w szczególności przez nakłanianie stron do mediacji.*

Mediacja stwarza stronom szansę na samodzielne, szybkie i tanie rozwiązanie sporu w formie pojednawczej. Każda ze stron może złożyć wniosek o przeprowadzenie mediacji na każdym etapie postępowania sądowego. Mediatora wybierają strony albo wyznacza go sąd. (art.183¹ k.c.)

Postępowanie mediacyjne, do którego doszło na podstawie postanowienia sądu nie powinno trwać dłużej niż trzy miesiące. Na zgodny wniosek stron lub z innych ważnych powodów termin ten może zostać przedłużony, jeżeli będzie to sprzyjać ugodowemu załatwieniu sprawy. (art.183¹⁰ k.c.)

Po otrzymaniu postanowienia sądu, mediator kontaktuje się ze stronami, ustalając termin i wskazując miejsce spotkania. Mediator wyjaśnia zasady i cele postępowania mediacyjnego oraz pyta, czy strony wyrażają zgodę na mediację. Mediacja jest rozmową stron w obecności mediatora. Mogą się także odbywać indywidualne spotkania mediatora z każdą ze stron. Strony mogą zrezygnować z udziału w mediacji na każdym etapie postępowania mediacyjnego.

Mediacja jest poufna (art.183⁴ k.c.). Mediator nie może udostępniać informacji z mediacji osobom trzecim. Protokół z mediacji nie zawiera żadnych ocen ani stanowisk stron. Mediator nie może być świadkiem co do faktów, o których dowiedział się w związku z prowadzeniem mediacji, chyba że strony zwolnią go z obowiązku zachowania tajemnicy mediacji.

Jeżeli strony zawarły ugodę przed mediatorem, ugodę zamieszcza się w protokole albo załącza się do niego. Zatwierdzona przez sąd ugoda ma moc prawną ugody zawartej przed sądem i kończy postępowanie. Sąd nie zatwierdzi ugody, w całości lub części, jeżeli ugoda jest sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa, a także gdy jest niezrozumiała lub zawiera sprzeczności. Jeśli ugoda, której nadano klauzulę wykonalności nie została wykonana, można skierować jej wykonanie do egzekucji komorniczej. W przypadku braku ugody, strony mogą dochodzić swoich praw w postępowaniu sądowym. (art.183¹⁴ k.c.).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym, określa wysokość wynagrodzenia mediatora określa koszty mediacji, które co do zasady obciążają strony w równych częściach.

Wszczęcie postępowania mediacyjnego przerywa bieg przedawnienia (art. 123 § 1 pkt 3 kc), i nie biegnie ono na nowo dopóki nie zostanie zakończone (art. 124 § 2 kc). Roszczenie objęte ugodą mediacyjną i zatwierdzoną przez sąd przedawnia się z upływem 10 lat (art. 125 § 1 k.c.).

Mediacja w sprawach karnych.

Mediacja daje możliwość wpływu na rozwiązanie problemów wynikających z przestępstwa. Dzięki mediacji pokrzywdzony może uzyskać szybciej odszkodowanie/naprawienie szkody czy też zadośćuczynienie za doznaną krzywdę. Sprawna mediacja pozwala na zmniejszenie dla sprawcy kosztów postępowania karnego.

Postępowanie mediacyjne między sprawcą a pokrzywdzonym może być prowadzone w sprawach z oskarżenia publicznego, na podstawie postanowienia prokuratora, sądu lub organu Policji, z inicjatywy organu procesowego, strony albo za zgodą stron (art. 23a k.p.k., art. 339 § 4 k.p.k.); w sprawach z oskarżenia prywatnego, na podstawie postanowienia sądu, na wniosek lub za zgodą stron, zamiast posiedzenia pojednawczego - art. 489 § 2 k.p.k.; w sprawach dotyczących wykonania bezwzględnej kary pozbawienia wolności, na podstawie postanowienia sądu penitencjarnego, na wniosek przedstawiciela administracji zakładu karnego, sądowego kuratora zawodowego, zgodnie z wnioskiem skazanego lub pokrzywdzonego albo z urzędu - art. 162 § 1 k.k.w., przepisy art. 23a k.p.k. stosuje się odpowiednio (art. 1 § 2 k.k.w.).

Skierowanie sprawy do mediacji jest możliwe wyłącznie za zgodą pokrzywdzonego i sprawcy. Postępowanie mediacyjne nie powinno trwać dłużej niż miesiąc. Na wniosek uczestników lub mediatora (w uzasadnionych przypadkach) organ, który skierował sprawę do postępowania mediacyjnego może przedłużyć termin na czas niezbędny do zakończenia postępowania mediacyjnego.

Mediator przekazuje organowi, który skierował sprawę do mediacji pisemne sprawozdanie z wyników postępowania mediacyjnego. Do sprawozdania załącza się ugodę podpisaną przez sprawcę, pokrzywdzonego i mediatora, jeżeli została zawarta.

W sprawie z oskarżenia publicznego ugoda zawarta przed mediatorem jest dokumentem zawierającym zgodne deklaracje stron co do sposobu zakończenia sprawy. W sprawie takiej musi zostać wydany wyrok. Sąd winien wziąć pod uwagę treść ugody mediacyjnej przy rozstrzygnięciu sprawy, co może skutkować dla sprawcy: uwzględnieniem wniosku oskarżonego o dobrowolne poddanie się karze, uznaniem faktu zawarcia ugody jako okoliczności łagodzącej przy wymiarze kary, nadzwyczajnym złagodzeniem kary, odstąpieniem od wymierzenia kary, a nawet od obligatoryjnego orzeczenia środka karnego we wszystkich wskazanych w ustawie przypadkach (art. 53 § 3 k.k., art. 56 k.k., art. 59 k.k., art. 60 § 2 pkt. 1 i 2 k.k., art. 66 § 3 k.k., art. 69 § 2 k.k., art. 335 k.p.k., art. 387 k.p.k.).

Koszty mediacji, na które składają się wynagrodzenie mediatora i zwrot wydatków związanych z przeprowadzeniem mediacji ponosi Skarb Państwa.

Szczegółowe zasady określa Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 maja 2015 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych.

Mediacja w sprawach nieletnich.

Mediacja może być prowadzona w każdym stadium postępowania sądowego, z inicjatywy lub za zgodą pokrzywdzonego i nieletniego sprawcy. Sprawę do mediacji kieruje postanowieniem sąd rodzinny. Skierowanie sprawy do mediacji jest możliwe wyłącznie za zgodą pokrzywdzonego i nieletniego sprawcy (art. 3 a ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich).

W postanowieniu o skierowaniu sprawy do mediacji, sąd rodzinny kierujący sprawę do mediacji wskazuje mediatora (instytucję lub osobę godną zaufania w celu przeprowadzenia mediacji, z listy Prezesa właściwego sądu okręgowego).

Mediacje nie powinny trwać dłużej niż 6 tygodni. W wyjątkowych przypadkach, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo zawarcia ugody, sąd może termin ten przedłużyć na czas określony (nie dłuższy niż 14 dni).

Tryb, szczegółowe zasady prowadzenia mediacji w sprawach nieletnich reguluje Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2001 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach nieletnich.

Mediacja może zakończyć się zawarciem wspólnie wypracowanej ugody albo jej brakiem. Mediator przekazuje sądowi, który skierował sprawę do mediacji, pisemne sprawozdanie z przebiegu i wyników postępowania mediacyjnego. Do sprawozdania załącza się ugodę, jeżeli została zawarta.

Zawarta w wyniku mediacji ugoda nie kończy postępowania przed sądem. Orzekając w sprawie nieletniego sprawcy, sąd rodzinny bierze pod uwagę pisemne sprawozdanie z postępowania mediacyjnego (oraz postanowienia załączonej ugody zawartej przed mediatorem). Koszty mediacji ponosi Skarb Państwa.

POZASĄDOWE ROZWIĄZYWANIE SPORÓW

Zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 23.09.2016 r. o pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich, takim postępowaniem jest postępowanie mające na celu rozwiązanie sporu konsumenckiego, prowadzone zgodnie z zasadami określonymi w ustawie i polegające na:

- 1) umożliwieniu zbliżenia stanowisk stron w celu rozwiązania sporu przez jego strony;
- 2) przedstawieniu stronom propozycji rozwiązania sporu;
- 3) rozstrzygnięciu sporu i narzuceniu stronom jego rozwiązania.

Zgodnie z przedmiotową ustawą organami mającymi wspomagać pozasądowy tryb rozstrzygania sporów konsumenckich są:

- Koordynator do spraw negocjacji działający przy Prezesie Urzędu Regulacji Energetyki, zajmujący się rozwiązywaniem sporów z branży energetycznej pomiędzy

konsumentami a przedsiębiorstwami energetycznymi.

- Rzecznik Praw Pasażera Kolei działający przy Prezesie Urzędu Transportu Kolejowego, zajmujący się rozwiązywaniem sporów z branży transportu kolejowego

między pasażerem a sprzedawcą biletów, operatorem turystycznym, przewoźnikiem kolejowym, zarządcą infrastruktury kolejowej, właścicielem dworca bądź zarządzającym dworcem.

- Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, zajmujący się sporami między konsumentami a dostawcami publicznych usług telekomunikacyjnych.

- Sąd Polubowny przy Komisji Nadzoru Finansowego, zajmujący się sporami między usługodawcami rynku finansowego a ich odbiorcami, w tym konsumentami. W ramach sądu polubownego działa centrum arbitrażu i centrum mediacji

- Rzecznik Finansowy, zajmujący się sporami między klientami a podmiotami rynku finansowego

- Inspekcja Handlowa. Zajmuje się sprawami, dla których nie został utworzony właściwy podmiot sektorowy.

Arbitraż (sądownictwo polubowne)

Kwestie sądownictwa polubownego są obecnie uregulowane głównie w części piątej Ustawy Kodeks postępowania cywilnego (art. 1154 – 1217).

Jest to alternatywna metoda rozwiązywania sporów, w której jego strony mogą poddać jego rozstrzygnięcie niezależnemu podmiotowi.

Największymi stale funkcjonującymi Sądami Polubownymi w Polsce są Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie, Sąd Arbitrażowy przy Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych "Lewiatan" Sąd Arbitrażowy przy Regionalnej Izbie Gospodarczej w Katowicach.

STAN PRAWNY 23.06.2019 R.